

KASB HUNAR MAKTABLARIDA O'QITISHNING FAOL USULI ORQALI MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISH

Toshkent viloyati Olmaliq shahar kasb hunar maktabi

Fizika va astronomiya o'qituvchisi

Abdikarimova Xurshida Abdashimovna

Annotatsiya: Maqolada o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etishning faol usullari bilan bog'liq masalalar ko'rib chiqiladi. Bunda fanni o'qitishning mustaqil ta'lim jarayoniga asoslangan yondashuvining xususiyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy kasb hunar maktabi, mustaqil ta'lim, faol o'qitish, ta'lim kompetensiyalari, mustaqil ish.

Kirish. Qonunchilik palatasi tomonidan 2020-yil 19-mayda qabul qilingan Senat tomonidan 2020-yil 7-avgustda ma'qullangan O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risidagi qonunida o'quvchilarning ta'lim olish shakllari belgilab qo'yilgan. Shulardan biri mustaqil ta'limdir.

Zamonaviy kasb hunar maktab ta'limining maqsadi- o'quvchilarga kasb turini berish, o'quvchi shaxsiyatini rivojlantirish, uning ijodiy qobiliyatlarini aniqlash, jismoniy va ruhiy salomatligini asrashdir. Zamonaviy ta'limda ko'plab ijobiy tendensiyalar mavjuddir. Shulardan biri mustaqil ta'limdir.

Mustaqil ta'lim. Mustaqil ta'lim – muayyan fandan o'quv dasturida belgilangan hamda o'quvchi tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malaka shakllantirishni, o'zlashtirish darajasini amalga oshiriladigan ta'lim shakllaridan bo'lib, o'qituvchi maslahati va tavsiyalari, bilimlar taqsimotiga tayyorgarligi asosida auditoriyadan tashqarida bajariladi. O'quvchilarga mustaqil ish(ta'lim)ni bajarish yuzasidan fan o'qituvchilari tomonidan metodik tavsiyalar beriladi. Fanning xususiyatidan kelib chiqib mustaqil ta'lim turlari – rang-barang va turli elektron ko'rinishlari – fan o'qituvchisi tomonidan ishlab chiqiladi.

Mustaqil ta'limni tashkil etish.

Mustaqil ta'limni tashkil etishda faol o'qitish usullari - o'quvchilarni o'quv materialini o'zlashtirish jarayonida faol fikrlash va amaliyotga undaydigan usullardir. Faol ta'lim asosan o'qituvchining tayyor bilimlarni taqdim etishi, ularni yodlashi va takrorlashiga emas, balki faol aqliy va amaliy faoliyat jarayonida o'quvchilar tomonidan bilim va ko'nikmalarni mustaqil ravishda o'zlashtirishga qaratilgan. Bu jarayonni o'qituvchining ko'zga tashlanmaydigan, ammo aniq ko'rsatmalarisiz amalga oshirish mumkin emas. Agar dars davomida o'quvchilarning bilim faolligini faollashtiradigan usul va vositalardan foydalanilsa, o'quvchilar mustaqil faoliyatini tashkil etishdagi faoliyati eng samarali bo'ladi. Buning natijasida, ular nafaqat bilimlarning mustahkam tizimini egallaydilar, balki ular oldida turgan har qanday muammolarni hal qilish yo'llarini mustaqil izlash mahorati shakllanadi. Mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirish muvaffaqiyatiga mustaqil ishning ayrim turlarini epizodik tashkil etish bilan emas, balki o'quv jarayonining barcha bosqichlarida o'quvchilarning kognitiv faolligini faollashtirishga imkon beradigan mustaqil ish tizimi orqali erishiladi. Shu bilan birga, mustaqil ishlar tizimi deganda, bir-biri bilan o'zaro bog'langan mustaqil ishlar tushunilishi kerak. Ya'ni keyingi mustaqil ish oldingi mustaqil ishning mantiqiy davomi hisoblanadi. O'quvchilar mustaqil ishlarining shakli va hajmini belgilashda qo'yidagi jihatlar e'tiborga olinishi lozim: o'qish bosqichi; muayyan fanning o'ziga xos xususiyati va o'zlashtirishdagi qiyinchilik darajasi; o'quvchining qobiliyati hamda nazariy va amaliy tayyorgarlik darajasi (tayanch bilimi); fanning axborot manbalari bilan ta'minlanganlik darajasi; o'quvchining axborot manbalari bilan ishlay olish darajasi; Mustaqil ish uchun beriladigan topshiriqlarning shakli va hajmi, qiyinchilik darajasi semestr-dan-semestr-ga ko'nikmalar hosil bo'lishiga muvofiq ravishda o'zgarib, olib borishi lozim. Ya'ni o'quvchilarning topshiriqlarni bajarishdagi mustaqilligi darajasini asta-sekin oshirib, ularni topshiriqlarni bajarishga tizimli va iqtisodiy yondashishga o'rgatib borish kerak bo'ladi.

Auditoriyadan tashqari vaqtda bajariladigan mustaqil ishlar quyidagi turlarda amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

- dolzarb mavzu bo'yicha shaxsiy fikrini tanqid, publitsistik va boshqa janrlar (masalan, esse)da yozma bayon qilish;

- maruzalar tayyorlash;
- kurs ishi yozish;
- konspekt yozish;
- glossariy tuzish;
- individual va jamoaviy o'quv loyihasi tuzish;
- keys-topshiriqlarini bajarish;
- mavzuli portfoliolar tuzish;
- axborot-tahliliy materiallar bilan ishlash;
- manbalar bilan ishlash;
- infografika tuzish;
- chizma-tasviriy modellar (intellekt-kart, freym, mantiqiy graf va h.k.) yaratish;
- multimediali taqdimotlar yaratish;
- darslarning metodik ishlanmalarini tayyorlash;
- darsdan tashqari mashg'ulot ishlanmalarini tayyorlash;

Talim yo'nalishi (mutaxassislik)ning xususiyatidan kelib chiqqan holda mustaqil ishlarning boshqa turlaridan foydalanish mumkin.

Mustaqil ishlarni tashkil etishda axborot texnologiyalaridan quyidagi maqsadlarda foydalanish tavsiya etiladi:

1. Tarmoqdan axborot izlash – veb-brauzer, ma'lumotlar bazasidan foydalanish, axborot-qidiruv, axborot-malumotnoma tizimlari, avtomatlashgan kutubxona tizimlari, elektron jurnallardan foydalanish.

Axborot izlash va unga ishlov berishga doir mustaqil ishlarga quyidagilar kiradi: mavzu bilan bog'liq saytlarga taqriz yozish; malum mavzuga doir tarmoqdagi mavjud referatlarni tahlil etish, ularni baholash; maruza rejasiga doir o'z variantini yoki uning malum bir qismini yozish; foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatini tuzish; amaliy mashg'ulotlardan lavha tayyorlash; mavzuga doir maruza tayyorlash; mavzuga doir munozara o'tkazish; professor-o'qituvchi tomonidan tayyorlangan yoki tarmoqdan topilgan veb-kvestda ishlash.

2. Tarmoqda dialogni amalga oshirish – elektron pochta, sinxron telekonferentsiyalardan foydalanish. Tarmoqda dialogni amalga oshirishni quyidagicha

ko'rinishda tashkil etish mumkin: o'tkazilgan yoki o'tkazilishi ko'zda tutilgan maruzalarni muhokama qilish; mutaxassis yoki talabalar bilan sinxron telekonferentsiya (chat)da muloqotni amalga oshirish.

3. Tematik veb-sahifa, veb-kvest (topshiriq)lar yaratish – html-muharriri, veb-brauzer, grafik muharrirlardan foydalanish. Tematik veb-sahifa, veb-kvest (topshiriq)lar yaratishda quyidagi usullardan foydalanish mumkin: saytda talabalar tomonidan bajarilgan ijodiy ishlarni joylashtirish; mavzuga doir adabiyotlar ro'yxatini chop etish; indiviudal va kichik guruhlarda ishlashga doir mavzuli veb-sahifalarni yaratish; mavzu bo'yicha ishlash uchun veb-kvestlar yaratish va ularni kursga doir saytda joylashtirish.

O'quvchilarning bilish faolligi ular ijodiy mustaqil ishlarni bajarganda eng yuqori darajaga etadi. O'quvchilarga muammoli vaziyatni o'z ichiga olgan topshiriq beriladi. O'quvchilarning o'zlari topshiriqda keltirilgan muammoni tushunishlari va shakllantirishlari kerak. O'quvchining faoliyati izlanish xarakterini oladi. Ijodiy ishlarni bajarish jarayonida o'quvchi o'rganilayotgan fizikaviy hodisa va jarayonlarning yangi qirralarini kashf qilishni o'rganadi, shaxsiy tajribani qo'llash va dastlabki ma'lumotlarni tahlil qilish asosida, o'z mulohazalarini ifodalaydi, muammoni hal qilish yo'lini topadi va xulosalar chiqaradi. Bularning barchasi ta'lim jarayonida ijodiy faoliyatning ahamiyatini xarakterlaydi. Maqsadlariga qarab mustaqil ishlarni o'quv, o'rgatish, mustahkamlash, takroriy, rivojlantiruvchi, ijodiy va nazorat mustaqil ishlar kabi turlarga bo'lish mumkin. Masalan, o'quv mustaqil ish - ularning mazmuni yangi materialni tushuntirish jarayonida o'qituvchi tomonidan berilgan topshiriqlarni o'quvchilarning mustaqil bajarishlaridadir. Bunday ishlarning maqsadi o'rganilayotgan materialga qiziqishni rivojlantirish, har bir o'quvchini darsda ishlashga jalb qilishdir. Ushbu turdagi ishlarni bajarayotganda, o'quvchi o'ziga tushunarsiz bo'lgan narsalarni darhol ko'radi va u materialning ushbu qismini qo'shimcha ravishda tushuntirishni so'rashi mumkin. Shuningdek, ushbu turdagi mustaqil ish maktab o'quvchilari o'rtasida o'tilgan materialni bilishdagi kamchiliklarni aniqlashga yordam beradi. Fanning ayrim mavzulari mustaqil ta'lim shakli sifatida bajarish jarayonida o'quvchilar mustaqil ravishda o'quv adabiyotlaridan foydalanib mavzuni konspektlashtiradilar, tayanch iboralarning mohiyatini anglagan holda mavzuga taaluqli savollarga javob tayyorlaydilar. Zarur

hollarda (o'zlashtirish qiyin bo'lsa, savollar paydo bo'lsa, adabiyotlar yetishmasa, mavzuni tizimli bayon eta olmasa va x.k.) o'qituvchidan maslahatlar oladilar.

Talabalarning auditoriyadan tashqari bajargan mustaqil ta'limi natijalarini baholash mezonlari:

mavzuni rejalashtirishda to'g'ri yondashilganligi.

talabaning o'quv materialini o'zlashtirganlik darajasi

talabaning nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlarni bajarishga qo'llash ko'nikmasi;

umumi o'quv ko'nikmalarini shakllanganligi

javoblarni asoslangan va tushunarli izohlab berishi

materialni talablarga asosan rasmiylashtirilganligi

mavzuni dolzarbligini izohlash

matn tarkibini mavzu mazmuniga mos kelishi

mustaqil holda olgan ma'lumotlarga ishlov berish ko'lamini, maqsadga yo'naltirilganligi va mazmundorligi

manbaalardan foydalanish malakasi va to'liqligi

turli ko'rgazmali vosita va chizmalarning mavjudligi.

XULOSA

O'quvchilarning o'quv ijodiy tayyorgarlik tizimida mutaxassislik, ixtisoslik yoki umumkasbiy o'quv fanlaridan chuqur bilim va malakalarga ega bo'lishda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarining shakllanganligi asosiy rol o'ynaydi. O'quvchilarda ijodiy tayyorgarlik jarayonida mustaqil ta'limni tashkil etish uzluksiz va uzviy amalga oshiradi. O'quvchi elektron o'quv adabiyotlar va ma'lumotlar banki bilan ishlay oladi. Mustaqil ta'limni tashkil etish orqali, har nomonlama yetuk, bilimli, mustaqil fikrlay oladigan, izlanuvchan avlodni shakillantiramiz.

Adabiyotlar:

1. Talabalarning mustaqil ishlarini boshqarish: uslub. nafaqa / general ostida. tahrirlangan I.P. Cho'pon, T.G. Argunova. - M.: "O'zR DPI" jurnali kutubxonasi, 2010 yil.